

ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ
(Θεολογική)

Απριλιος-Μαιος 1966

αρ 134-135)

Κριτικός Γιώργος Δέλιος

τὴν πεζογραφικὴ προσφορὰ τῆς Θεσσαλονικῆς τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια, θὰ διαπιστώσουν τὴ μορφικὴ ιδιαιτερότητά της, σὺν γνώρισμα κυριαρχικό. Ἐν εἶταν ἀνάγκη ν' ἀναφέρει κανεὶς ὀνόματα θὰ σημειώω ἐκεῖνα τοῦ Γ. Χιωτᾶ, τοῦ Γ. Ἰωάννου, τοῦ Σ. Βαλιούλη, τοῦ Σάκη Παπαδημητρίου, τοῦ Κ. Λαχᾶ, τοῦ Ἄν. Εὐαγγέλου καὶ ἄλλων ἀκόμα. Τούτῃ ἡ ἰδιωτυπία, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία καὶ τὶς ἀποκλίσεις τοῦ καθένα ἀπὸ τοὺς νέους λογοτέχνες, θὰ ἔλεγε κανεὶς, πῶς συνεχίζεται, καὶ πῶς πάει νὰ συνθεθεῖ μὲ τὸ παραδείγμα πού πρόσφερε ἡ ὁμοιογενὴς τοπικὴ πεζογραφικὴ παραγωγὴ τοῦ 1930 κ' ἔπειτα. Προβαίνουμε σὲ τούτῃ τὴν παρατήρησιν ἀπ' ἀφορμὴ τὸ πρόσφατο μυθιστόρημα—τὸ πρῶτο του γιὰτὶ τὸ προηγούμενο βιβλίον του «Μὴ κλαῖς ἀγαπημένη μου» εἶταν μιὰ νουβέλλα—τοῦ Νίκου Μπακόλα πού τὸ τιτλοφορεῖ «Ὁ Κῆπος τῶν Πριγκήπων». Μιὰ ὀνομασία πού μόλις ἴσως διατηρεῖται στὴ μνήμη τῶν παλαιότερων τῆς Θεσσαλονικῆς. Τώρα δ' «Κῆπος» τοῦ μυθιστορημάτος εἶναι κατοικημένος ἀπὸ ἄρχοντες κι' ἄρχοντοπούλες, ἀπὸ Κασάνδρες καὶ Κλυταιμνήστρες, ἀπὸ Ἠλέκτρες καὶ Ἰφιγένειες, ἀπὸ Ἄνδρομάχες καὶ Ὀρέστεις καὶ Ἀλγισθοὺς. Δὲν πρόκειται γιὰ ἓνα μυθιστόρημα κατὰ τὴν ἔννοια πού ἐπέβαλε ἡ παράδοση τοῦ εἶδους αὐτοῦ τοῦ ἐντεχνου λόγου, μὲ τὴν ψυχολογία, τὴν πλοκὴ, τὰ πρόσωπα καὶ τὶς συμβατικότητες. Ἡ γνωριμία μὲ τὸ νέο μυθιστόρημα ἢ τὸ «ἀντιμυθιστόρημα» μᾶς ἔκανε κάπως νὰ ξεχάσουμε ἢ τοῦλάχιστο ν' ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν τεχνικὴ καὶ τοὺς τρόπους συνθέσεως τοῦ μυθιστορημάτος τῆς παραδόσεως. Ὡστόσο κι' ἀπὸ τὸν νέο αὐτὸν τρόπο ἀφήγησιν ὁ μῦθος δὲ λείπει. Ἄχυνός καὶ ὑποτυπώδης, σκόρπιος κι' ἀδιαφανής, ἓνας μῦθος πού δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ξανααφηγηθεῖς. Μὰ πάντα ἓνας κάποιος μῦθος. Στὸ μυθιστόρημα αὐτὸ τοῦ Ν. Μπακόλα δὲν κατορθώνεις νὰ τὸν συλλάβεις. Οἱ νύξεις καὶ τὰ τωρινὰ δεδομένα πού πᾶνε νὰ συσχετισθοῦν μὲ ἱστορίες τῆς ἀρχαιότητος, κι' ἂν τυχὸν στὸ βάθος ἀποτελέσαν κίνητρα κι' ἀφετηρίες γιὰ τὸν συγγραφέα, δὲν κατορθώνουν νὰ γίνονται αἰσθητὰ στὸν ἀναγνώστη. Τὰ πρόσωπα, ὅλα ὅσα στὴν ἀρχὴ ἀναφέραμε, δὲν εἶναι παρὰ ἠχῆσεις. Ἡ προέκτασις καὶ ἡ σύνδεσις τους μὲ περιστατικά καὶ περιπέτειες τῆς σύγχρονης βιοματικῆς ἐμπειρίας, δὲν εἶναι παρὰ διαλυματικά συμπτωματικῆς. Ὁ συγγραφέας τοῦ «Κῆπου τῶν Πριγκήπων»

Γ. ΔΕΛΙΟΣ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Νίκου Μπακόλα «Ὁ κῆπος τῶν Πριγκήπων», μυθιστόρημα.

Ἔ
Ἔσοι πιὸ προσεκτικὰ παρακολουθοῦν

μέ μιὰ δυναστικά φωνηρική διάθεση, και πειθαρχώντας, στη μεθοδολογία τῆς διάρθρωσης τῆς φράσης τῆς δυσκολοδιάβατης, ἀλλά κι' ἀκολουθώντας τὴν τεχνική τῆς παραληρηματικῆς ἀφήγησης, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν γάλλων Σιμόν, Περζέ, Πενζέ κι' ἄλλων ὁπαδῶν τοῦ «νέου μυθιστορηματος» προβαίνει σὲ μιὰ συνθετική καταγραφή τῶν πραγμάτων. Μένει δέσμιος ἐνὸς πλήθους πραγμάτων, αὐτῶν ποὺ κοινὰ ὀνομάζουμε «πράγματα και θάματα» ποὺ δὲν πλαστουροῦνται, ποὺ περισυλλέγονται ὁμῶς και περισώζονται μὲ τὸ ν' ἀναζητοῦνται μέσ' ἀπὸ τὴ σκόρπια κι' ἀφανῆ ζωὴ τους. Ἀντικείμενα και περιστατικά δίχως στενὰ συνδεμένο εἶρμό, πράγματα θεωρούμενα περιττά, ἕνα κουβεντολόι στὴν κοινὴ γλῶσσα τῆς ροκτικότητας και τῆς ἀφέλειας, μὲ κάποιο συμπληρισμὸ πρὸς τὸ παράλογο, βρίσκουν τὴν κατάλληλη στιγμή νὰ διεκδικήσουν κάποιο χῶρο στὸ βιβλίο και νὰ συνυφάνουν τὴν ἀφήγηση, νὰ σχετισθοῦν μὲ πρόσωπα ποὺ μολταῦτα δὲ θὰ μᾶς φανερώσουν τὴν ψυχολογία τους, τὸ παρελθόν τους, τὰ πάθη τους, τίποτε ἀπὸ τὸν ἐσώτερο κόσμο τους, αὐτὸν Ἰσα - Ἰσα ποὺ μᾶς δείχνει τὸν πλησίον μας, τὸν ἄνθρωπο στὴν πλατύτερη ἔκφανσή του. Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης περπατεῖ — ἢ ἀναγκάζεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα νὰ περπατήσει ταλαντευόμενος, σὰ νὰ χάνει τὸ ρυθμὸ τοῦ βηματισμοῦ του και δοκιμάζει νὰ τὸν ξανάβρει. Σὲ τοῦτο ἔλλωστε—θὰ τὸ ἐπαναλάβουμε—φταίει και ἡ σύνταξη, ἢ ὄχι ὁμαλή, μὲ τὴ μακροπερίοδο πολλές φορές φράση (μιὰ χαρακτηριστικὴ εἶναι κ' ἐκεῖνη ποὺ καταλαμβάνει δυὸ σελίδες 78 - 79). Δὲν ἀπασχολεῖ τὸν συγγραφέα ἢ στίξη και ἡ ἀψογὴ γραφή. Τὸ ἔφος του μοιάζει ἀνοικεῖωτο μαρμάκ, μὲ τάση πανοραμικῆς θέασης, τόσο κατέχεται ὁ συγγραφέας ἀπὸ τὴν ἀξεβίφαστη ἀνάγκη τῆς ἀφήγησης ἰδωμένων και βιωμένων πραγμάτων, τόσο φαίνεται ἐμποτισμένος ἀπὸ πλῆθος ἐμπειρίες ποὺ ἀνάγονται σὲ γεγονότα τοῦ καιροῦ μας, συνδεμένα μὲ περιπέτειες τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὡς τὰ σημερινὰ μας χρόνια. Ὅμως μέσα σ' ἕλκον τοῦτο τὸν πληθωρικὸ κόσμο δὲν αἰσθανόμαστε αἰσθητοποιημένη τὴ μορφή τῆς ζωῆς. Γιατὶ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε. Θέλουμε νὰ τὴ νιώθουμε τούτῃ τὴ ζωῆ, και διότι δὲ φτάνουν νὰ ἔχουν τὴν αὐτάρκεια τὰ ἰδωμένα και τὰ βιωμένα πράγματα, μόνο μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ἱκανότητα νὰ περιμαζευτοῦν και νὰ καταγραφοῦν, και διότι ἀκόμα δὲ βρί-

σκου ἀπήχηση στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Βλέπουμε τὴν ἐπιφάνειά τους και δὲν κατορθώνουν νὰ μᾶς δείξουν τὸ βάθος τους, αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἀξιόουμε ἀπὸ τὸν ἐντεχνολόγο. Μιλήσαμε για φιλίωση τοῦ ἀναγνώστου μὲ τὸν μηχανισμό τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς γραφῆς και τοῦ τρόπου δομῆς τοῦ μυθιστορηματος. Ἐξεικεῖωση βέβαια ὄχι εὐκολή. Μὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς ὅτι πρόκειται για μιὰ σοβαρὴ δοκιμὴ, για ἕνα καλλιτεχνικὸ ἐπίτευγμα ποὺ διεκδικεῖ ὅλες τὶς ἀξιώσεις τῆς πρωτοτυπίας. Για ἕνα πρόσθετο λόγο, διότι πέρα ἀπὸ μεθοδολογίες ὁ συγγραφέας κινεῖται σ' ἕνα κλίμα σύγχρονο και μετουσιώνει μιὰ διάθεση ἀνήσυχου πνεύματος κατακτημένου ἀπὸ τὸν πανικὸ τῆς ἀπουσίας θετικῶν και καθαρῶν προσανατολισμῶν τῶν καιρῶν μας. Μὲ τὸ μυθιστορημὰ του αὐτὸ ὁ κ. Ν. Μπακόλας ἔκαμε ἕνα μεγάλο ἔλμα, πρόσφερε ἕνα ἐπίτευγμα ποὺ ξεπερνᾶ ἐκεῖνα τῆς γενεᾶς του. Ἐγράψε ἕνα βιβλίο χωρὶς σχέδιο, και γι' αὐτὸ χωρὶς «ἐνδιαφέρον».